

פלגית שיחנית שיח הגדל בבתי גידול לחים (אוגוסט 2022)

ערגה אלוני

פתיח: פלגית שיחנית *Pluchea dioscoridis* היא שיח רב-שנתי המשתייך למשפחת המורכבים הגדל בשפת מקווי מים נחלים ומעינות. העלים פשוטים מסורגים בעלי שפה משוננת שעירים וריחניים. התפרחת קרקפת. קרקפות קטנות ורבות מסודרות באשכול סוכך. הקרקפת מכילה שתי צורות פרחים בהיקף פרחים צינוריים נקביים בלבד ובמרכז מעט פרחים צינוריים דו-מיניים בהם אברי המין מבשילים בזמן שונה (פרוטוגיניה). האבקת הפרח היא האבקת שכנים, נעשית ע"י חרקים בעלי חדק ארוך. הפרי זרעון בעל ציצית המופץ ברוח.

פלגית שיחנית *Pluchea dioscoridis*, שיח רב-שנתי זקוף וגבוה (1-3 מ') המשתייך למשפחת המורכבים. השיח ירוק-עד, בעל ענפים רבים הגדל במעינות ובגדות נחלים. העלים רכים אליפטיים מוארכים ראשם מחודד, שפתם משוננת מסורגים על הגבעול. הטרף מכוסה שערות קצרות דביק למגע. חלקי הצמח העל קרקעיים מפיצים ריח עדין (Feinbron-Dotan N. 1978 : פינברון-דותן, דנין 1991).

פלגית שיחנית מימין: שיח ענף, הגדל בשולי מקווי מים, העלים פשוטים שעירים דביקים וריחניים. צילמה ערגה אלזוני ©

הפרחים צינוריים מסודרים בתפרחת שהיא קרקפת (כ 2-3 ס"מ) הנישאת על עוקץ שעיר ודביק. הקרקפות רבות, ערוכות באשכול-סוכך בראש הגבעול, צבע הפרחים לבן עד סגול-ארגמן בהיר. הקרקפת עטופה בחפים קרומיים (3.5-5 מ"מ) רעופים זה על זה צבעם ירוק סגול. מצעית הקרקפת שטוחה עליה יושבים הפרחים בצפיפות. בהיקף הקרקפת מסודרים דורים של פרחים דקים ונימיים חסרי גביע, הכותרת מאוחה לצינור קטוע או בן 2-3 שינים קצרות. הפרחים חד-מיניים נקביים בעלי עלים לבנים דקים וארוכים וצלכת מפוצלת לשתיים. במרכז הקרקפת מצויים מספר פרחים לבנים או סגולים צינוריים, דו-מיניים גבוהים מפרחי ההיקף. בראש צינור הפרח 5 שיניים, האבקנים מאוחים לבסיס הצינור לעיתים מנוונים (היימן, אלון עורך 1983), השחלה תחתית בנויה משני עלי שחלה וביצית אחת, העלי שעיר, גבוה לפחות כמחצית מאורך הצינור. האבקת הפרחים נעשית ע"י חרקים בעיקר פרפרים הבאים למוץ צוף. הפרפרים ארוכי חדק, מגיעים אל הצופן דמוי טבעת המקיף את עמוד העלי בבסיס הצינור. פרחי הצמח כמו יתר מיני המורכבים מבשילים את אברי המין זה אחר זה ולא יחד. תחילה מבשילה צלקת העלי (פובטוגניה) אשר מתארכת ומתפצלת לשני סעיפים. האבקנים מבשילים מאוחר יותר (זהרן 1978). במצב זה נמנעת האבקה עצמית באותו פרח ופרחי הקרקפת מואבקים-בהאבקת שכנים. הפרי המתפתח הוא זרעון המצויד ביצית ולו שערות ארוכות חזמות ומחוספסות היעילות לתפוצה ברוח. הצמח פורח בין מרץ לספטמבר.

פלגית שיחנית מימין ובאמצע: פרחים צינוריים מסודרים בתפרחת קרקפת הפרחים בהיקף נקביים. התפרחות הרבות ערוכות באשכול צילם איתן שפירא ©, המקור צמח השדה. משמאל פרחים בקרקפת לקראת הבשלה. צילמה ערגה אלוני ©

בית הגידול של **פלגית שיחנית** הם גדות נחלי איתן ומעינות, לעיתים מעיינות מים מליחים. הצמח גדל באתרים שטופי שמש או מעט מוצלים, על קרקעות קלות, חרסיתיות ואבניות או כבדות. הצמח מסוגל לשרוד במגוון רחב של תנאים אדאפטיים ואקלימיים. הגורם המגביל את תפוצתו הם יובש ומים בהם המליחות עולה.

פלגית שיחנית, הפרי זרעון מופץ ברוח. צילמה ערגה אלוני ©

הצמח בעל תכונות אללופטיות (Fahmy 2000), ז"א בעל השפעה מזיקה של מין אחר בסביבתו בשל הפרשת חומרים רעילים או מעכבי התפתחות (דיכוי צמיחה או עיכוב נביטה). קרקע שנלקחה מקרבת צמח הפלגית ונזרעו בה זרעים של מינים אחרים, הראו שנביטת הזרעים התעכבה. לצמח חומרים אללוקימיקלים שחלקם נדיפים מופרשים מכל חלקי צמח אחרים כמו: שמנים (0.28-5%), פלבנואידים, טריטרפנואידים, ססקוויטרפנואידים, פלוצ'צין ונגזרות תיאופן. האללופתיה מדכאת מינים מתחרים או גורמת למניעת נביטתם במטרה לאפשר לצמח הגדל במקום קיום במשאבים מוגבלים.

מוצא הצמח טרופי, הוא גדל בארץ בנופי-מים בגדות-נחלים באזורים חמים, בבקעת הירדן מדרומה לכוון צפון ובמרכז שפלת החוף. בעולם הוא נפוץ במזרח הים התיכון, מלבנון סוריה ועירק דרומה, חצי האי ערב, במזרח אפריקה מצרים לכוון דרום ובאזור הטרופי גם במערבה של אפריקה (KEW). טיפוס התפוצה מזרח סהרו-ערבי ומזרח סודני.

הצמח משמש את האדם כצמח מזון, מרפא ולנוי. עלי הצמח וקרקפות צעירות אכילים כשהם מבושלים או מאודים או מוסיפים טריים לסלט. הם משמשים גם כתבלין. באזורים טרופים לחים הצמח מתורבת ונשתל בגנים ובגינות. עיקר השימוש בו הוא ברפואה העממית: בחלק נרחב בעולם הוא מהווה צמח מרפא מסורתי לטיפול במחלות שונות כמו: כאבים ראומטיים, אפילפסיה בילדים, כאבי בטן, כחומר משתן, נוגד חום, אנטי דלקתי, מגן על הכבד, מרגיע מתח בשרירים, לטיפול בדיזנטריה, טחורים וכיבים. בדיקת שמנים אתריים (EOs) בחלקים העל קרקעיים של הצמח זוהו 29 תרכובות המייצגות 96.91% מכלל השמן. הטרפנואידים נמצאו המרכיבים העיקריים עם ריכוז יחסי של 93.59% בעיקר ססקוויטרפנים (93.40%) (Elgamal et al 2021). וכן מונוטרפנים, גליקוזידים של

לינאן, טריטרפנואידים ופלבנואידים ורכיבים פיטו-פעילים ביו-אקטיביים (Surendra et al) (2011).

בסוג 80 מינים, בארץ 1. המין נכלל בעבר באותו סוג עם **קיצת**, ולאחר מכן הופרד לסוג בפני עצמו

ספרות

היימן ר (אלון ע עורך) 1983. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד הביטחון, החברה להגנת הטבע כרך 11 עמ' 133.

זהרי מ. 1978. כל עולם הצמחים מהדורה 3. עם עובד עמ' 273-255.

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

Elgamal AM. Ahmed RF. Abd-ElGawad AM. El Gendy AEG. Elshamy AI. Nassar MI 2021. Chemical Profiles, Anticancer, and Anti-Aging Activities of Essential Oils of *Pluchea dioscoridis* (L.) DC. and *Erigeron bonariensis* L
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>

Fahmy GM. Al-Sawaf NA, Turki H. Ali HI 2000. Allelopathic Potential of *Pluchea dioscoridis*. Department of Botany, Faculty of Science, Univ. of Cairo, <https://www.researchgate.net>

Feinbron-Dotan N. 1978. Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem. V. 3 p. 302

<https://powo.science.kew.org/> KEW

=====

לציטוט: אלוני ע. 2022 פלגית שיחנית שיח הגדל בבתי גידול לחים (אוגוסט 2022)

[פלגית שיחנית שיח הגדל בבתי גידול לחים \(אוגוסט 2022\)](#)

פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

-